

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/312787097>

İlköğretimde Sayısal Göstergeler ve 2000'li Yıllarda Nitelik Geliştirme

Article · January 2000

CITATIONS

3

READS

12

2 authors:

Nuray Senemoglu

Hacettepe University

83 PUBLICATIONS 577 CITATIONS

SEE PROFILE

Kazim Celik

Pamukkale University

26 PUBLICATIONS 138 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Erasmus + Project: Inter Cultural Community Evaluation and Planning (ICCEP) Coordinator :Dublin City University, Ireland; Partners: The Spanish Inspectorate of Extremadura; Johannes Kepler University, Linz (JKU); Pamukkale University, Turkey (PAU); and the University of Oslo, Norway (UiO). [View project](#)

THE EFFECT OF INTEGRATED CURRICULUM APPLIED AT HISTORICAL PLACES TO THE EMOTIONAL PRODUCTS [View project](#)

S.D.Ü.
BURDUR EĞİTİM FAKÜLTESİ
DERGİSİ

Yıl: 1

Sayı: 1

Mayıs 2000

BURDUR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
Yılda bir defa yayınlanır.

Burdur Eğitim Fakültesi Adına Sahibi
Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU

Editör
Doç. Gökay YILDIZ

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU
Prof. Dr. Hüseyin MEMİŞOĞLU
Prof. Hulusi SEZER
Prof. Bülent BİROL
Doç. Dr. Sabri ÇAKIR

Kapak
Öğr. Gör. Berrin ARSLAN

Dizgi-Düzenleme
Arş. Gör. Kenan DEMİR

İnternet : <http://bef.sdu.edu.tr>.
e-mail : gokay@bef.sdu.edu.tr.
Yazışma Adresi : Süleyman Demirel Üniversitesi
Burdur Eğitim Fakültesi Dekanlığı 15100 BURDUR

AKADEMİK DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU
Prof. Dr. Akif AKKUŞ
Prof. Dr. Ali BALCI
Prof. Dr. Ali UÇAN
Prof. Dr. Hayati DOĞANAY
Prof. Dr. İbrahim ATALAY
Prof. Dr. Kemal ÖZMEN
Prof. Dr. Nergis GÜVEN
Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU
Prof. Dr. Olcay ÖNERTOY
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN
Prof. Dr. Yıldız KUZGUN
Doç. Dr. Kasım KARAKÜTÜK
Doç. Dr. Tahsin KILIÇOĞLU

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
BURDUR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Nisan 2000 Yıl: 1 Sayı:1

April 2000 Year: 1

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Sayfa

Yeni Yapılanmanın Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlara Etkisi	1-15
Doç. Abdullah Uz	
Yrd. Doç. Gülay Göğüş	
Yrd. Doç. İsmail M. Göğüş	
Makro-Mikro Planlama ve Türkiye'deki Uygulamalar	16-23
Arş. Gör. Ali Taş	
Hezberg'in İki Etmen Teorisi	24-34
Arş. Gör. Ali Taş	
Müzik Eğitiminde Hedeflerin ve Hedef Davranışların Sınıflandırılması	35-54
Prof. Dr. Ali Uçan	
Üniversite Giriş Sınavlarına Hazırlanan ve Özel Dersanelere Devam Eden Öğrencilerin Sınav Kaygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi	55-73
Yrd. Doç. Dr. Alim Kaya	
Lise Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeyleri İle Çocukluk Dönemlerine İlişkin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları Arasındaki İlişki	74-87
Arş. Gör. Asım Çivitci	
Müzikte Etkili Öğrenme İçin 12 Kural	88-92
Arş. Gör. Cansevil Tebiş	
Kaynaştırma Sınıflarındaki Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Uyum Davranışlarının Algılanması Üzerine Bir Çalışma	93-104
Uzm. Deniz Samyeli	
Doç. Dr. Nilgün Metin	
The Family Concept Of 5-6 Years Old Children 5-6 Yaş Çocuklarının Aile Kavramı	105-122
Assoc. Prof. Dr. Gelengül Haktanır	
Assoc. Prof. Dr. Nilüfer Darıca	
Akpınar Yaylası	123-137
Arş. Gör. Kenan Arıbaş	

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Sayfa

Louis Aragon'un <u>La Mise À Mort</u> Adlı Romanında Metinlerarası İlişkiler	138-160
Doç. Dr. Kubilay Aktulum	
Attitudes Of Educators Toward Integration	161-168
Doç. Dr. Nilgün Metin	
İlkokul Grubu İşitme Engelli Çocukların Yaratıcı Becerilerinin Desteklenmesi (Developing Creative Abilities Of Hearing-Impaired Children)	169-179
Doç. Dr. Nilüfer Darıca Arş. Gör. Ebru Tanju Uzman Arzu İpek	
İlköğretimde Sayısal Göstergeler ve 2000'li Yıllarda Nitelik Geliştirme	180-194
Prof. Dr. Nuray Senemoğlu Öğr. Gör. Kazım Çelik	
Türkiye'de Orman Yangınları (Forest Fire in Turkey)	195-204
Dr. Recep Bozyiğit	
Toplumsal ve Kültürel Çevre İçinde Müzik	205-215
Öğr. Gör. H. Seval Köse	
Öğretmenlerin Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Yeni Rol ve İşlevleri	216-232
Prof. Dr. Süleyman Doğan	
Şeyhî ve Celîlî'nin Husrev Ü Şîrîn'leri Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi	233-249
Arş. Gör. Şevkiye Kazan	
Elektrik Alanının Solanum Tuberosum Ssp. Tuberosum (Patates) Bitkisi Üzerindeki Biyofiziksel Etkileri	250-259
Yrd. Doç. Dr. Yeşim (OPAK) KARA Prof. Dr. Davut BAŞARAN Yrd. Doç. Dr. İzzet KARA	
Burdur'un İklim Özellikleri	260-270
Arş. Gör. Yıldırım Atayeter	
La Notion De Programme Et La Formation Des Enseignants De Langues Etrangères	271-281
Yrd. Doç. Dr. Yusuf Budak	

İLKÖĞRETİMDE SAYISAL GÖSTERGELER VE 2000'Lİ YILLARDA NİTELİK GELİŞTİRME

Nuray SENEMOĞLU*
Kazım ÇELİK**

ÖZET

Bu çalışmada, ilköğretimde çeşitli plan dönemlerine ilişkin sayısal hedefler ve gelişmeler verilmiştir. Daha sonra ilköğretimde 2000'li yılların ilk yıllarında gerçekleştirilmesi gereken niteliksel gelişmeler üzerinde durulmuştur.

Bu nitelik geliştirme çalışmaları ise, öğretim programları, öğretme-öğrenme ortamları, öğretmen nitelikleri, yönetici ve müfettiş nitelikleri, ana-baba eğitimi ve yönlendirilmeye ilişkin geliştirme önerileri üstünde yoğunlaşmıştır.

Anahtar Sözcükler : Temel eğitim, temel eğitimde nitelik geliştirme, program, eğitim durumları

ABSTRACT

In this study, after determining the developments in quantity in basic education during the development planned period, our discussion focused on how to improve development in quality in basic education in terms of curriculum, teaching-learning situation, teacher characteristics, administrator, inspector and inspector characteristics parents education, counselling and guidance, in the early 2000's

Key Words : Basic education, improve in qualification at basic education, curriculum, teaching-learning situation.

1. GİRİŞ

İlköğretim Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ulus olmak davası ile eş anlamlı olarak ele alınmış ve günümüze kadar önemini ve önceliğini korumuştur. Çağ nüfusunun tamamını okullandırma hedefi planlı dönemin ilk yıllarından itibaren ele alınmış ve gerçekleşmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Aynı dönem içerisinde de niteliği geliştirmeye yönelik çabalar görülmekte ve bu çabaların bir anlayışı değiştirmekten öte çabalar olduğu görülmektedir. Nitelik geliştirme çalışmaları sayısal büyüklüklerle birlikte ele alınmış, sınıf başına düşen öğrenci sayısını azaltma, ders içeriklerini değiştirme, programa yeni dersler ekleme gibi girişimlerin ötesine gidememiştir. İlköğretimde nitelik geliştirme çalışmalarının bunların ötesinde ve ilerisinde daha köklü değişimlere ihtiyacı vardır.

* Prof. Dr. Nuray Senemoğlu. Burdur Eğitim Fakültesi Dekanı.

** Burdur Eğitim Fakültesi. Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi.

1963 yılında hayata geçirilen Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 15 yıllık perspektif olarak çağ nüfusunun (7-11 yaş) tamamının okullaştırılması hedeflenmiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda da ilkokullarda okullaşma oranının % 100'e ulaştırılacağı belirtilmiştir (MEB 1994, 5-6). Bu bakışla 1972 yılında okullaşma oranının % 100 çıkarılması hedeflenmiştir. 1960-1961 öğretim yılında 7-11 yaş çağ nüfusunun % 69'u okullaştırılabilmişken, bu oran 1970-1971 yılında % 83'e, 1963 yılından 15 yıl sonra 1975-1976 öğretim yılında % 84,5'e çıkarılabilmektedir (DİE 1992). 1963-1978 döneminde okuma yazma bilenlerin oranı % 39,5' dan % 63,7'ye yükseltebilmiştir (DİE 1993). 1963 yılında belirlenen 15 yıllık hedefte, hedefe ulaşamamış olsa bile, önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)'nda, 22 yıllık perspektif olarak temel eğitimin 8 yıla çıkarılması hedeflenmiş, 1977 yılında ilkokullarda okullaşma oranının % 100'e ulaştırılacağı yinelenmiştir. Ortaokullarda okullaşma oranının % 75'e çıkarılacağı öngörülmüştür. Bu plan döneminde çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile ilköğretimin 7-14 yaşları arasında bulunan çocukların eğitimini kapsadığı belirtilmiştir. III. BYKP sonunda okullaşma oranı % 100 oranına ulaşamamış ve bu oran ilkokullarda % 87,5, orta okullarda % 35 olarak gerçekleşmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983) okullaşma hedefi, temel eğitim birinci kademedede % 100, ikinci kademedede % 60 olarak belirlenmiştir. Bu plan döneminde tüm köylerin okula kavuşturulması, okul olmayan yerlerdeki çocukların da okula kavuşturulması hedeflenmiştir. Bu planda da, plan hedeflerine ulaşamamıştır. İlköğretimin kapsamına 6 yaşındaki çocuklarda alınarak ilköğretim yaşı 6-14 olarak değiştirilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)'nda okulların köylere götürülmesinin bittiği belirtilerek ikili öğretimin azaltılması hedefi öncelikli hedef olarak alınmıştır. Okullaşma oranı ilkokullarda % 100, ortaokullarda % 75 olarak hedeflenmiştir. Bu dönem sonunda ilkokullarda % 100 okullaşma oranına ulaşıldığı kabul edilmektedir. 1990 Nüfus Sayımı sonuçları ve 1990-1991 Milli Eğitim Örgün İstatistikleri incelendiğinde 7-11 yaş nüfusun okullaşma oranı ilkokullarda % 87,1, ortaokullarda % 40 olduğu görülmektedir (DİE 1992, DİE 1993). 1990 yılından beri yaş gruplarının hesaplandığı nüfus sayımı yapılmadığından yayınlanan istatistiklerde okullaşma oranı brüt olarak verilmekte ya da bazı projeksiyonlara dayanmaktadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda da ilkokullar için % 100 okullaşma oranından söz etmek güçtür. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan itibaren nicel gelişme yanında nitel gelişmeden de önemle söz edildiği görülmektedir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)'nda ilkokullarda çağ nüfusunun tamamının okullaştırıldığı kabul edilmiş ve bu alanda nitelik geliştirici hedefler belirlenmiştir. Ortaokullarda % 57,1 olarak kabul edilen okullaşma oranı bu plan dönemi sonunda % 100'e çıkarılması diğer bir hedef

olarak alınmıştır. Bu dönem içerisinde Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) açılmış ve niteliği geliştirici çalışmalar yapılmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)'nın 3. Bölümünde temel yapısal değişim projelerinin ilki olarak İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ele alınmış ve bu projenin öncelikli çalışmasını eğitim reformu oluşturmuştur.

Eğitimin bu plan döneminde öncelikli sektör olacağı vurgulanmıştır. Eğitim Birliği Yasası çerçevesinde 8 yıllık eğitime geçilmesi ve plan dönemi sonunda da 8 yıllık zorunlu eğitimde % 100'lük bir okullaşma hedeflenmiştir.

Bu dönem içerisinde 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçişi sağlayan yasa ile ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere çeşitli işlem ve kağıtlardan eğitime katkı payı alınması öngörülmüştür. Bu kaynakların kullanılmasıyla bu dönem içerisinde fiziksel kapasite arttırılmıştır. 1998 yılı içinde 43.640 derslik yapımına başlanmıştır (MEB 1999).

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI SONUNDA DURUM

İlköğretim kademesi Milli Eğitim Sistemi içerisinde ağırlığı oldukça fazla olan bir alt sistemdir. 1998-1999 öğretim yılında ülke genelindeki 64.840 okuldan 44.525'i 15.074.411 öğrenciden 9.581.120'si ve 523.617 öğretmenden 316.991'i ilköğretimde yer almaktadır. Diğer bir deyişle okulların % 69'u, öğrencilerin % 64'ü ve öğretmenlerin % 61'i ilköğretimde bulunmaktadır (MEB 1999).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde nüfusun niteliklerine ilişkin 1990 ve 1997 sayım sonuçlarına göre nüfusun okur yazarlık durumu aşağıda verilmiştir.

Çizelge 1. Döneme İlişkin Nüfus ve Sosyal Nitelikleri

Yıl	Nüfus	Köy %	Şehir %	Okur-yazar %	Okur-yazar olmayan %
1990	56 473 035	41	59	80.46	19.50
1997	62 870 030	35	65	90*	10

Kaynak: DİE, 1990 Nüfus Sayımı Sonuçları, 1993.1997 Nüfus Tespiti.

*1995 Tahmini rakamdır. DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1996.

Devlet Planlama Teşkilatının 1997 okuma yazma bilmeyenler tahmini olan % 10 okuma yazma bilmez rakamı iyimser görünmekle birlikte, ilköğretim çabaları içinde değerlendirilebilecek olan okuma yazma bilmeyenler sorunu Sekizinci Beş Yıllık Plana devredilen önemli bir sorundur.

Nüfusun nitelikleri incelenirken okumaz-yazmazlık sorunu kadın-erkek ayrımı yapılarak incelendiğinde bir eşitsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ilişkin eldeki en son veriler 1990 Nüfus Sayımı sonuçlarıdır. 1990 Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre 6+ yaş nüfusun % 19,5'i okuma yazma bilmemektedir. Bu oranın cinsiyete göre dağılımı, erkeklerde % 11,2, kadınlarda %28'dir. Toplumumuzda yaklaşık her dört kadından biri bilisizlik (cehalet) sorunu ile karşı karşıyadır. Ayrıca okur yazar nüfusun % 57,3'ü ilkokul mezunudur. Genelde tüm toplumun eğitim düzeyinin artırılması, özellikle kadınlara ve okuma-yazma bilmeyen erkeklere okuma-yazma temel becerisinin kazandırılması ve öğrenim düzeylerinin yükseltilmesi Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planına Yedinci Plan döneminden devredilen önemli ve öncelikli sorunlardandır.

Yedinci Plan döneminde 8 yıllık kesintisiz ve zorunlu eğitim hedefi gerçekleştirilmiştir. Ancak, aynı plan döneminde yer alan, ilköğretim kademesindeki okullaşma oranı hedefi gerçekleştirilememiştir. Elde edilebilen en son verilerle ilköğretim ve diğer eğitim kademelerindeki okullaşma oranları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 2. 1997-1998 Verilerine Göre Okullaşma Oranları

Kademesi	Çağ* Nüfusu	Öğrenci Sayısı**	Okullaşma Oranı (Brüt)
Okul Öncesi Eğitim	3.813.110	229.000	% 6.0
İlköğretim	10.501.680	9.011.654	% 85.81
Ortaöğretim	4.000.640	2.138.298	% 53.4
Genel Lise	4.000.640	1.158.095	% 28.9
Mesleki-Teknik Lise	4.000.640	980.203	% 24.5
Yüksek Öğretim	5.188.330	1.213.165	% 23.3
Örgün		749.970	% 14.4
Açıköğretim		463.195	% 8.9
Toplam	23.503.760	12.592.117	% 53.19

*DİE Tahmini (1997 Yıl Ortası, 1999 Yılı Programından).

** DİE kesinleşmiş rakamlar (1999 Yılı Programından).

İlkokulu bitiren öğrencilerin köy-kent kökenli olması, erkek-kız olması ilköğretimden yararlanmada önemli bir değişkendir. İlköğretimin kesintisiz, zorunlu 8 yıla çıkarılması bu soruna çözüm olarak düşünülse de yakın bir gelecekte tablonun hemen, kendiliğinden düzelmesi beklenmemelidir.

İlköğretim okulu derslik ve öğrenci sayıları, 1998-1999 öğretim yılında aşağıdaki gibidir (MEB 1999).

Çizelge 3. İlköğretim okulu derslik ve öğrenci sayıları, 1999-2000

Eğitim Göstergeleri	Yerleşim Yeri				Toplam
	Köy	%	Şehir	%	
Okul Sayısı	33.092	76.5	10.165	23.5	43.257
Öğrenci Sayısı	2.488.827	25.1	6.994.455	74.9	9.884.444
Derslik Sayısı	108.261	35	135.415	65	318.538
Öğrenci /Derslik Oranı	23		57		45

1997 Nüfus Tespiti sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 35'i köylerde, %65'i şehirlerde yaşamaktadır. Normal dağılım dikkate alındığında aynı oranın öğrenci sayılarında da beklenmesi gerekmektedir. Çizelgede görüldüğü gibi şehirlerdeki öğrenci oranı % 74.9, köylerdeki öğrenci oranı %25.1'dir. Yaklaşık % 10'luk farkın köy nüfus artış hızıyla açıklanması olası olmadığından, bu farkın öğrenim görenin bir iç göç nedeni olması ya da köylerdeki okullaşma oranının düşüklüğü ile açıklanabilir.

Derslik başına düşen öğrenci sayısı açısından da bölgeler ve yerleşim yerine göre de sayısal büyüklükler belirgin farklılıklar göstermektedir.

Çizelge 5. Bölgelere ve Yerleşim Yerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (1998-1999)

Bölge Adı	Köy	Şehir	Toplam
Marmara Bölgesi	25	70	58
Ege Bölgesi	25	54	40
Akdeniz Bölgesi	29	61	46
İç Anadolu Bölgesi	24	53	42
Karadeniz Bölgesi	21	47	31
Doğu Anadolu Bölgesi	30	55	41
Güney Doğu And. Böl	45	73	61
Türkiye Ortalaması	27	60	45

Türkiye'nin şehirleşme hızının yüksek olması ve buna ilişkin önlem alınamaması, özellikle göç alan bölgelerde kalabalık sınıfların oluşmasına yol açmaktadır. VII. Plan dönemi ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın sınıf ortalamalarına ilişkin hedeflerinin (2000 yılı için 30) oldukça gerisinde bir Derslik /öğrenci oranı ile karşı karşıya kalınmıştır. Şehirlerdeki derslik/ öğrenci oranının 60 olduğu dikkate alındığında bunun hedeflenen derslik / öğrenci oranı olan 30'a ulaşabilmek için yaklaşık varolan derslik kadar dersliğe gereksinim olduğu ortaya çıkmaktadır. Şehirleşme hızı da dikkate alındığında şehirlerin gereksinim duyacağı derslik oranı belirlenebilir. Yapılan her dersliğin sınıf öğretmeni ağırlıklı olmak üzere diğer alanlarda da öğretmen gereksinimi duyuracağı dikkate alınması gereken diğer bir noktadır.

Yukarıdaki çizelgede görüleceği gibi (MEB 1999), şehirleşme hızının yüksek olduğu Marmara Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve diğer şehirleşme eğilimi yüksek bölgelerde derslik / öğrenci oranını azaltmak için ek kapasite yaratmaya gereksinim vardır. Kapasite hesaplamalarında tüm şehirlerin göç alma ve göç verme eğilimlerini dikkate alınması yatırımların gerçekçi bir biçimde yapılmasını sağlayacak ve kaynak israfını önleyecektir.

İlköğretimde kız öğrencilerin okullaşma oranının erkek öğrencilerden düşük olması, ilköğretimde çözümlenmesi gereken sorunlardan biridir. Daha çok bölgesel bir özellik arz eden bu sorun 1995-1996 verileriyle karşımıza şu şekilde çıkmaktadır.

Çizelge 6. İller itibariyle İlkokulda Öğrenim Gören Toplam Öğrenci İçinde Kız Öğrencilerin Oranı (1995-1996)

Kız Öğrencilerin Toplam Oranı %	İller
31-40	Ağrı, Bitlis, Hakkari, Muş, Siirt, Van, Şırnak
41-50	Diğer iller

En yüksek oran % 50 Bartın, En düşük oran % 35 Şırnak
DİE, 1995-1996 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. 1997

Çizelge 7. İller İtibariyle Genel Ortaokullarda Öğrenim Gören Toplam Öğrenci İçinde Kız Öğrencilerin Oranı

Kız Öğrencilerin Toplam Oranı %	İller
11-20	Bitlis, Hakkari, Siirt, Ş. Urfa, Bayburt, Şırnak, Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Diyarbakır,
21-30	Erzurum, Kütahya, Mardin, Muş, Van, Batman, Bartın

En yüksek oran % 45 Aydın, En düşük oran % 14 Siirt,
DİE, 1995-1996 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. 1997

Kız öğrencilerin ilköğretim ikinci kademe okullaşma oranları, ilköğretim birinci kademe okullaşmadan daha düşüktür. Sorun ülke geneline yaygın olmakla birlikte, özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için daha ağır bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

1998- 1999 öğretim yılında 6. Sınıfa kayıt olan kız öğrencilerin oranı bir önceki yıla göre toplamda % 30,2, erkeklerde % 18,8 ve kızlarda da % 47,5 artış göstermiştir. Köylerde yaşayan kız öğrencilerin okullara kaydolma oranında % 161,7'lik bir artış (MEB 1999, 10-11) olması, olumlu bir gelişme olmakla birlikte, bölgelerdeki kızların içinde yer aldığı olumsuz tabloyu düzeltmedeki etkisi belirsizdir.

1997 Nüfus Tespiti sonuçlarına göre; Türkiye'de nüfus artış hızı % 015 olarak belirlenmiştir. Eğitim planlaması açısından kabul edilebilir bir nüfus artış oranı olarak kabul edilen bu rakam Türkiye açısından önemli bir gelişmedir. Nüfus artış hızının kabul edilebilir bir seviyeye çekilmiş olması eğitim yatırımlarını daha gerçekçi bir planlama şansı vermektedir. İç göç nedeniyle oluşabilecek sayısal değişimler ve okullaşma oranının artması dışında ilköğretimde nüfus artış hızı ek bir kapasiteye gereksinim duyurmayacaktır. Bu noktada yapılması gereken iç göç nedeniyle oluşabilecek akışın yönünü sağlıklı bir şekilde belirleyebilmek ve yatırımların kullanılabilirlik süresini uzatabilmektir.

Sayısal göstergelere bakıldığında, ilköğretim bazı sorunlarına rağmen, planlı dönemde en büyük gelişme gösteren öğretim kademesidir. İlköğretimdeki nitelik gelişimi açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir. VIII. Plan döneminde dikkatlerin sayısal gelişmeden nitelik gelişimine yönelmesi gerekmektedir.

2000'li Yıllarda İlköğretimde Nitelik Geliştirme

İlköğretimin temel hedefi, erken çocukluk yıllarından başlayarak etkili bir rehberlik ve danışmanlık hizmeti ile, çocukları ilgi, yetenek, gelişim ve öğrenme özellikleri doğrultusunda yaşama ve bir üst öğrenim kurumuna hazırlamaktır. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı, çağdaş bir insan ve iyi üretici, iyi tüketici, iyi vatandaş olmanın temellerini oluşturmak gerekmektedir. Böylesine önemli bir hedefi üstlenen ilköğretimde, artık, 2000'li yıllarda nitelik geliştirmeye ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Yedinci beş yıllık kalkınma plan hedeflerindeki gerçekleştirmeye bakıldığında, niceliksel anlamda henüz yetersizlikler bulunmakla birlikte büyük ölçüde plan hedeflerine yaklaşıldığı görülmektedir. Ancak, ilköğretim uygulamalarının niteliksel anlamda henüz plan hedeflerinin çok gerisinde olduğu gözlenmektedir.

İlköğretimin temel hedefi ve Türkiye'nin 2000'li yılların başlarında çağı yakalayıp çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma hedefi birlikte düşünüldüğünde; VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı döneminde ilköğretimde nitelik artırma üstünde yoğunlaşmak gerektiği açıktır.

İlköğretimde niteliği geliştirmek üzere, sistemi oluşturan tüm öğelerin geliştirilmesi amaçlanmalıdır. İlköğretim sisteminin işleyişini doğrudan etkileyen öğeler ise; öğretim programları, öğretme-öğrenme ortamları, öğretmen nitelikleri, yönetici nitelikleri, müfettiş nitelikleri, ana-baba tutumları ve diğer çevredir (yerel yönetim kurumları, sivil toplum örgütleri vb.).

Yukarıdaki öğelerin her biriyle ilgili nitelik geliştirmeye ilişkin öneriler aşağıda açıklanmıştır.

❖ Çocukların bulunmaktan keyif alacağı, mutlu olacağı, öğrenmeyi severek öğreneceği, yaratıcılığını harekete geçireceği, bilgiyi üreteceği, çocuk dostu öğrenme ortamları, çocuk dostu öğretim programlarının geliştirilmesiyle mümkündür.

1. Öğretim Programları

❖ Türkiye’de bu güne kadar herkes ilköğretim programlarının özellikle ilk beş yıla ait öğretim programlarının çocuğun gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun olmadığından yakınmış, ancak yapılan geliştirme çalışmaları da geleneksel öğretim anlayışıyla hazırlanmış programlara bir konu ekleyip bir konu çıkarmaktan öteye gidememiştir.

❖ İlköğretim öğretim programları özellikle ilk beş yıla ait öğretim programları; ilköğretimin temel hedefi, çocukların gelişim ve öğrenme özellikleri dikkate alınarak, çocukların gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun olmayan, ilköğretimin temel hedeflerine hizmet etmeyen ayaklı ansiklopediler yetiştirmesine neden olan gereksiz bilgi yükünden arındırılmalıdır.

❖ Ayrıca ilköğretimin ilk üç yılında doğru uygulanmakla birlikte, dördüncü ve beşinci yıllarda yanlış uygulanan mihver ders yerine, mihver ünite anlayışı yerleştirilmelidir.

Mihver ünite anlayışıyla geliştirilen programda dersler, bu ünite etrafında, anlamlı öğrenmeyi sağlayacak biçimde birbirini destekleyici, öğrenmede transferleri sağlayıcı ve öğrenmenin kalıcılığını gerçekleştiren biçimde oluşturulmalıdır.

❖ İlköğretimde öğretim programları, sınıf esasına göre değil düzey (modül) esasına göre geliştirilmelidir. Bir sınıfta her derste birden fazla düzeyde öğrenci bulunduğu gibi, hatta bir öğrenci kendi içinde de değişik derslerde farklı düzeylerde olabilir. Örneğin; ikinci sınıftaki bir öğrenci matematik dersinde ikinci sınıf düzeyinde iken, resim dersinde üçüncü sınıf düzeyinde, hayat bilgisi dersinde üçüncü sınıf düzeyinde olabilir. Bu durumda, şu anda uygulanmakta olan geleneksel, herkese aynı anda aynı şeyleri öğrettiğimiz öğretim programları ve sınıf düzenleri ile, ne öğrenciler

arasındaki bireysel farklar ne de bir öğrencinin kendi içinde değişik alanlardaki gelişim farkları dikkate alınmaktadır. Sonuç olarak, ortalama öğrenciye göre eğitim yapılarak her bir öğrencinin gizil güçlerinin ortaya çıkarılıp etkili bir biçimde geliştirilmesi sağlanamamaktadır. Kısacası, grupla öğretimde bireyselleştirmeye yer verilememektedir.

Öğrencinin ileride olduğu alan bakımından geride olanları beklemesine neden olmayacak, geride olanların ise öz yeterlik, öz saygı ve akademik öz güvenlerini zedelemekten kaçınarak ilerlemelerini sağlayacak biçimde, öğretim programları sınıf esasına göre değil, düzey esasına göre düzenlenmelidir. Her öğrencinin her dersin tüm düzeylerine ulaşması gereken hedefler ve davranışlar belirlenmelidir. Her bir öğrenci her bir dersten içinde bulunduğu düzeyin hedeflerine ulaştıktan sonra o dersin bir üst düzeyine derslik değiştirmeden geçebilmelidir.

❖ Yukarıda da ifade edildiği gibi, ilköğretim kurumlarının çocuklar için ilgi çekici, bulunmaktan zevk aldıkları, çocuk dostu ortamlar olabilmesi için, özellikle ilk beş yılda öğretim programlarında çocukların oyun yoluyla, müzikle, resimle, yaratıcı dramayla, dansla, hareket ederek, araştırarak, keşfederek öğrenmelerini sağlayacak eğitim durumlarına ve temel olarak çocuğun kendi içindeki ilerlemesini dikkate alacak sinama durumları-ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmelidir.

❖ Bilgi teknolojileri, resim, müzik, yaratıcı drama, beden eğitimi ve yaratıcı dans gibi dersler gerek ders gerekse diğer derslerde öğretme-öğrenme aracı olarak eğitim programlarında hak ettiği yere getirilmelidir. Sonuç olarak, Türkiye'nin bilim toplumu haline gelebilmesi vatandaşlarının dünyadaki diğer ülke vatandaşlarıyla rekabet edebilmesi için, erken çocukluktan başlayarak ilköğretim yıllarında, çocukların okuldan, okumaktan, öğrenmekten, araştırmaktan, bilgi üretmekten, ürettikleri bilgiyi yaşama, teknolojiye aktarmaktan zevk almaları gerekmektedir. Bu durumda, işe koşulacak öğretim programları ve onların uygulanacağı öğrenme ortamları, çocukların bu özellikleri kazanmalarını teşvik edici, sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

❖ Öğretim programlarında ulusal düzeyde ulaşılması gereken hedefler, davranışlar ve bu davranışları kazandıracak eğitim durumları ve davranışların ne derece kazanıldığını yoklayan sinama durumlarına yer verilmekle birlikte, yerel düzeyde o yörenin özelliklerine dönük çocuğun kendi çevresini tanımasına ve geliştirmesine yardım edici hedefler ve üniteler eklenmelidir.

2. Öğretim-Öğrenme Ortamları

❖ İlköğretim çağı öğrencilerinin bilgiye ulaşma yollarını, araştırmayı, keşfetmeyi, yaratmayı, bilgiyi üretmeyi öğrenmesi için eğitim durumlarında

çocuğun beyninin iki yarı küresini de harekete geçirecek aktif öğretme-öğrenme stratejileri kullanılmalıdır.

❖ Aktif öğretme-öğrenme stratejilerinin kullanımı ise, öğretme öğrenme ortamlarının çocukların gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun olarak düzenlenmesini gerektirir. Bu nedenle öncelikle, öğretme-öğrenme ortamları çocukların sadece birbirinin sırtını görmesine olanak veren sıralar halinde oturma biçimden kurtarılmalıdır.

❖ Öğretme –öğrenme ortamları çocukların ders sırasında birbirleriyle, öğretmenleriyle, kitaplarla, gerek dersane içinde gerekse okulun diğer birimlerindeki bilgi teknolojileri ile rahatlıkla etkileşimde bulunmasını sağlayacak biçimde oluşturulmalı, çocukların gerek sınıf içinde, gerekse sınıf dışında hareket etmesine, araştırmasına izin verilmeli, rehberlik edilmelidir.

❖ Grupla öğretimde öğretimin bireyselleştirilmesini sağlamak, bilişsel güçlerin israfını önlemek, öğrencilerin aktif öğrenmesini sağlamak üzere, yukarıda ifade edilen, düzey esasına göre geliştirilmiş olan öğretim programlarının işe koşulabilmesi için, öğretmen karatahtanın önünde, öğrencilerin tümüne kırk dakika boyunca aynı anda aynı şeyleri öğretmekten vazgeçmelidir. Yaklaşık 25 öğrenciye indirilmiş dersanelerde, çocukların her bir dersle ilgili etkinlikten diğerine geçişini, kendi ilgisi, gereksinimi, dikkati belirlemeli; öğretmen öğrenmeye rehberlik etmeli ve izlemelidir. Diğer bir deyişle; öğretmen, çocukların gerek grupla gerekse bireysel olarak öğrenmelerini sağlamaya çalışmalı, çocukların arkadaşlarıyla, öğrenme materyalleriyle, öğretmeniyle kolaylıkla etkileşimde bulunmaları için düzenlemeler yapmalıdır.

❖ Dersler 40 dakika, teneffüsler 10 dakika ile sınırlandırılmamalıdır. Çocuk kendi ilgisi, dikkati, öğrenme üstünde yoğunlaşma durumuna göre bir dersle ilgili etkinliği tamamlayıp, bir diğerine kendi hızıyla geçebilmelidir. Öğrenme üstünde yoğunlaşmış, ancak 40 dakikada öğreneceği birimi tamamlayamamış bir çocuğun çalışmasını yarıda kesmek anlamlı olmadığı gibi, öğrenme biriminde dikkatini toplayamamış ve yoğunlaşamamış bir öğrencinin de zorla o dersle ilgili etkinliği sürdürmesinde ısrar edilmesinin yararı yoktur, aksine, bıkırtıcı, olumsuz bir etkisi vardır.

❖ Çocukların bulundukları ortamda mutlu olabilmeleri, bu ortamdan zevk alabilmeleri, ortamın düzenlenmesine kendi katkılarının sağlanması ile mümkündür. Bu nedenle öğrencilerin tümünün yaptıkları etkinlikler, gerek dersane içinde gerekse dışında, okulun uygun alanlarında sergilenmelidir. Dershanenin köşelerinde, duvarlarında, ya da tavanında öğrencilerin kendi hazırladıkları projeler yer almalıdır. Böylece çocukların öz güvenleri ve öz saygıları geliştiği gibi, kendi hazırladıkları projelerle etkili bir biçimde öğrenmeleri sağlanabilir.

Yukarıdaki nedenlerle, ilköğretimin ilk beş sınıfında dershanelerin duvarında neler bulunacağına ilişkin yönetmelikler de bazı değişikliklerin yapılması gerekir. Çocukların gelişim özelliklerine uygun olmayan ve duvarda sürekli duran panolar, tablolar dikkat çekme özelliğini ve öğreticiliğini kaybeder.

❖ Özellikle ilköğretimin ilk beş yılında öğrencilerin yaparak-yaşayarak, deneyle, gözlemlerle, araştırarak, keşfederek öğrenmelerini kısacası aktif öğrenmelerini sağlamak için öğretmenler çevresinde gördüğü her şeyden öğrencinin öğrenmesini sağlamada etkili ve verimli olarak yararlanmalıdır. Aktif öğrenme-öğretme için fen bilgisi laboratuvarı, bilgisayar laboratuvarı vb. donanımların yapılması beklenmemelidir. Dershane içi, dershane dışı, okul bahçesi, çevredeki orman, müze, nehir, yol kavşağı vb. her yer öğrenme laboratuvarı, öğretme-öğrenme ortamı olarak kullanılmalıdır.

❖ Ancak ilköğretim okullarında bilgi teknolojilerinin dershanelerde kullanımı yaygınlaştırılmalı, çocukların gelişim ve öğrenme özelliklerine ve programlara uygun yazılımlar geliştirilmelidir. Sekizinci Beş Yıllık Plan dönemi sonuna kadar tüm okullarda internet erişimler sağlanmalı ve okullardaki bilgi teknolojileri tam gün, tam yıl etkili ve verimli olarak kullanılmalıdır.

❖ Özellikle eğitim kurumlarına bazı aylarda devam etme bakımından dezavantajlı olan çocukların ve ilkokulu daha önce bitirmiş ancak ilköğretimin 6, 7 ve 8. sınıflarını da tamamlamak isteyen yetişkinlerin eğitimi için açık ilköğretim merkezleri oluşturulmalı, her eve bilgisayarla internet erişimleri sağlanarak dersler evde interaktif eğitim ortamlarıyla işlenmelidir. Böylece ulaşamayan, dezavantajlı grupların eğitim sistemine girmesi sağlanarak ilköğretimde çağ nüfusunun kız ve erkeklerde okullaşma oranı % 100'e çıkarılabilir.

❖ Eğitimden yararlanma bakımından dezavantajlı grupların (metropolitan alanlarda gecekondü kesiminin, kırsal kesim ve tarım iş gücünde kullanılan çocukları, sokak çocuklarının vb.) eğitim olanaklarından yararlanmaları sağlıklı, üretken vatandaşlar olarak yetiştirilmeleri için mahalli idareler ve sivil toplum kuruluşlarının çabaları artırılmalı ve teşvik edilmelidir.

❖ Erken çocukluktan itibaren ilköğretim yıllarında, çocukların bedensel, devimsel, duygusal, sosyal, bilişsel gelişimlerini beslemek, çocukların çok yönlü kişilik gelişimine yardım etmek üzere ders dışı zamanlarında kültürel, sosyal, sanatsal, sportif vb. etkinlikleri kapsayan eğitsel etkinliklere yer verilmelidir. Öğrencilerin bu etkinliklere katılımını, öğretmen ve yöneticilerin ise, rehberlik etmelerini özendirici bir takım önlemler alınmalıdır.

Böylece kendini tüm yönleriyle gerçekleştirmiş, çok yönlü düşünebilen, etkili, problem çözebilen, yaratıcı, üretici, rekabet edebilen bireyler yetiştirmemiz mümkün olabilir.

Okulöncesi – İlköğretim Bütünlüğü

Programların uygulanış biçimi, öğretme-öğrenme ortamlarının oluşturulması, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci, öğrenci-materyal etkileşimleri bakımından, okulöncesi eğitim ve ilköğretimde bütünlük sağlanmalıdır.

Okulöncesi eğitim kurumlarında olduğu gibi, öğretme-öğrenme ortamları çocukların rahat hareket etmelerine, özgür, yaratıcı düşüncelerine olanak vermeli, öğretmen öğrenci etkileşimleri karşılıklı sevgi ve saygı temeline dayalı olmalıdır.

Taşınmalı eğitim

❖ Taşınmalı eğitim sistemi, köyde yaşayan çocuğun öğrenme ortamını kalitesini artırmak üzere başlatılmış olmakla birlikte, bu amacı tam olarak gerçekleştiremediği gibi, öğretmenin köydeki toplum liderliğinden uzaklaşmış; köydeki yetişkinlerin eğitiminde ve onların gelişiminin sağlanmasında önemli boşluklar doğmuştur.

Bu nedenle, özellikle ilköğretimin ilk üç yılında taşınmalı eğitimden vazgeçilerek, öğretmenin köyde yaşaması ve köyde toplum lideri işlevini üstlenmesini sağlayacak özendirici önlemler alınmalıdır.

Birkaç köye yakın olan merkezi bir yerleşim biriminde öğrenme merkezleri oluşturularak, köyde öğrenim gören öğrencilerin, kampus niteliği taşıyan bu öğrenme merkezlerinden haftanın belirli günlerinde etkili ve verimli bir biçimde yararlanmaları sağlanmalıdır.

Taşıma, başka alternatifin bulunmadığı durumlarda 4, 5, 6, 7 v e 8. sınıflarda yapılmalıdır.

Okul kütüphaneleri

❖ Okul kütüphaneleri geliştirilmeli; çocuk dostu olan, çocuğu kitaba, öğrenmeye, araştırmaya yönlendiren, bilgi teknolojilerinin etkili bir biçimde kullanılmasını ve interaktif öğrenme ortamlarının oluşturulmasını sağlayan öğrenme merkezleri haline getirilmelidir.

3. Öğretmen Niteliklerinde Gelişme

❖ Öğrencinin, öğrenmeyi öğrenen, araştırmacı, yaratıcı, bilgi üreten, kendi gelişimini değerlendirip kendi kendini düzeltebilen bir kişi olabilmesi,

kısacası bilim toplumunun etkin bir üyesi olabilmesi için, öncelikle kendini yetiştiren öğretmenlerin de bu özelliklerle donanık olması gerekir.

O halde 21. Yüzyıl öğretmeni gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi eğitim yoluyla hem bireyin hem toplumun gelişimine rehberlik edecek niteliklerle donanık olarak yetiştirilmelidir. Bu nedenle öğretmen yetiştiren kurumlardan bilgi teknolojileri etkili ve verimli kullanılarak gerektiğinde interaktif öğrenme ortamları yoluyla ulusal ve uluslararası düzeydeki bilgiye ulaşılmalı ve uygulamaya aktarılmalıdır. Bu nedenle eğitim fakültelerinde öğretim elemanı niteliğini artırma, öğretme-öğrenme ortamı koşullarını iyileştirme, programlardaki eksik ve yanlışları düzeltme için gerekli çalışmalar desteklenmelidir. Öğretmen adayları sanal ve gerçek ortamlarda şehirde köyde en az üç dönem öğretmenlik uygulamaları yapmalıdırlar.

4. Yönetici ve Müfettiş Nitelikleri

❖ Öğrenci merkezli bir eğitim düzeneğinde eğitim hizmeti sunan öğretmenlerin ve yöneticilerin gelişmelerden haberdar edilmeleri gerekir. Yöneticiler ve öğretmenlere gelişmelerle ilgili alanlarda bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır.

İlköğretim okullarımızın öğrenci merkezli olarak dizayn edilmesi ve yapılandırılması önümüzdeki yüzyılda kaçınılmaz olacaktır. Bu okullarda görev alan yöneticilerin ve okulların öğretimsel- yönetsel açıdan denetleyen denetçilerin de başta öğretim ve yönetim olmak üzere gelişmelere uyum sağlayan liderlik özelliklerini geliştirmelerine fırsat ve önem verilmelidir.

Yönetici seçmede esas ölçüt olarak, adayların öğretim liderliği özellikleri aranmalıdır. Denetçi seçiminde de aynı özellik öncelikli olarak aranmalıdır.

Bununla birlikte, halen görev yapan yönetici ve müfettişler, aktif öğrenme ve öğretme süreçlerini tanımalı, bu alanlarda, öğretmenlere ve diğer yöneticilere liderlik yapabilmelidirler. Bu nedenle, yöneticiler ve denetçiler nitelikli hizmet-içi eğitim programlarına alınmalı ve gelişmeleri sürekli olarak izlenmelidir.

5. Ana-baba Eğitimi

İlköğretim hedefine ulaşması ana-babanın eğitime katılması ile mümkündür. Eğitimde okul aile tutarlılığını sağlamak üzere ana-babayı okula çekecek bazı özendirici önlemler alınmalıdır.

Çocuğu tanıma ve tüm gelişimlerine yardım etmede ana-babaların katılımı sağlanmalı; hatta öğretme-öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde ana-babanın rehberliğine başvurulmalıdır. Ana-baba ve çocuğun diğer

çevresi ile etkili iletişim kurularak çocuğun bir bütün ve çok yönlü olarak gelişimi sağlanmalıdır.

Şehirlerde her okulda, ana-baba-çocuk dostu, ana-baba merkezleri oluşturulabileceği gibi ana-baba okullarının sayısı ve etkililiği artırılmalıdır. Ayrıca ana-baba ile etkili iletişim kurmak üzere "ev ziyaretleri" de yaygın bir şekilde kullanılmalıdır. Köylerde ise gerek ev ziyaretleri, gerek "ana-baba günleri" gibi bir takım ana-baba öğrenci dostu etkinlikler yoluyla öğretmen, yönetici, ana-baba arasında sıcak bir iletişim sağlanarak çocuğun eğitiminde tutarlılık ve tüm gelişimlerine yardım sağlanmalıdır.

6. Yönlendirme

Erken çocukluktan başlayarak ilköğretim yıllarında çocuğu tüm gelişim özellikleri, kısacası kişiliğinin tüm yönleri bakımından tanımaya çalışmalı; gizil güçlerini geliştirici etkinliklere ve esnek bir biçimde çeşitli alanlara doğru yönlendirilmelidir.

Bu amaçla her öğretmen, öğrenciyi tanımak, gelişimlerine yardım etmek ve psikolojik danışma-rehberlik uzmanlarıyla etkili iletişim kurarak öğrencinin yönlendirilmesine rehberlik etmek üzere (hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi sırasında) gerekli yeterliliklerle donanık hale getirilmelidir.

Gizil güçlerin ve ekonomik anlamda yatırımların israfının önlenmesi toplumda her bireyin kendini gerçekleştirerek gerek kendisi, gerekse çevresindeki dünya ile barışık sağlıklı, mutlu, üretken, başarılı bireyler olabilmesi; erken çocukluktan başlayarak ilköğretim döneminde yönlendirme hizmetlerinin etkili olarak yapılmasına bağlıdır.

KAYNAKÇA

- DİE. 1990. Nüfus Sayımı Sonuçları, 1993.
- DİE. 1997. Nüfus Tespiti Sonuçları.
- DİE. 1995-1996. Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 1997.
- DİE. 1992. Milli Eğitim İstatistikleri, Ankara.
- DİE. 1993. Milli Eğitim İstatistikleri, Ankara.
- DPT. 1973-1977.Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.
- DPT. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983).
- DPT. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).
- DPT. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).
- DPT. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).
- DPT. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1996.
- MEB. Milli Eğitim İstatistikleri (MEB, 1994).
- MEB.15.Milli Eğitim Şurası (Hazırlık Dokümanı-I), Ankara, 1995.
- MEB.15.Milli Eğitim Şurası, İstanbul, 1996.
- MEB. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.
- MEB. Milli Eğitimde Hedefler, Ankara,1997.
- MEB. Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği.
- MEB. Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Başkanlığı Milli Eğitim İstatistikleri, Ankara, 1999.
- MEB. Tebliğler Dergisi, Kasım 1999.